

Zpráva o šetření ve věci průtahů v řízení o určení otcovství

Dne 20. ledna 2020 zahájila moje předchůdkyně Mgr. Anna Šabatová, Ph.D., šetření podnětu paní A., bytem xxxx (dále jen „stěžovatelka“). Podnět směřoval na průtahy a celkovou délku řízení **ve věci určení otcovství, rozhodnutí o výchově a výživě nezletilé dcery stěžovatelky**, vedeného u Okresního soudu v Mostě pod sp. zn. 21 Nc 2916/2014, 19P a Nc 564/2014.

Podle stěžovatelky je řízení nepřiměřeně dlouhé a dochází v něm k průtahům způsobeným jednak zahlceností soudu, jednak neefektivním postupem soudu. Konkrétně namítá zejména nesoučinnost ze strany domnělého otce (dále jen „otec“), kterou soud účinně nevymáhá. Okresní soud v Mostě se podle stěžovatelky neřídil pokyny vyslovenými Krajským soudem v Ústí nad Labem, který jeho rozsudky opakovaně zrušil a výslovně popsal, jak má soud prvního stupně postupovat. Stěžovatelka namítá také opakované zasílání jí určených písemností na jinou než stanovenou doručovací adresu.

V šetření jsem se zaměřil **na postup vedení soudu při výkonu dohledu** nad průtahy v řízení. V šetření nehodnotím přímo postup rozhodujícího soudu (soudkyně), protože mi to s ohledem na zákon o veřejném ochránci práv¹ nepřísluší.

A. Shrnutí závěrů

Dospěl jsem k závěru, že předsedkyně Okresního soudu v Mostě JUDr. Radka Heresová (dále též „předsedkyně soudu“) při výkonu dohledu nad průtahy v soudním řízení **nepochybila**.

Zjistil jsem, že v řízení nedocházelo k průtahům přičitatelným soudu způsobeným nečinnostmi, liknavým či zjevně neefektivním postupem rozhodující soudkyně. Na celkovou délku řízení měl vliv zejména složitý proces dokazování a procesní postup účastníků řízení (zejména otce).

B. Skutková zjištění

B.1 Shrnutí případu

Stěžovatelka podala dne **9. 6. 2014 návrh** na určení otcovství, rozhodnutí o výchově a výživě nezletilé dcery narozené dne 13. 3. 2013. Stěžovatelka označila v návrhu otce a podání návrhu zdůvodnila neochotou otce dohodnout se na výchově a výživě nezletilé dcery.

Těhotenství bylo počato umělým oplodněním v Centru asistované reprodukce xxxx (dále též „klinika“), které však ztratilo zdravotnickou dokumentaci. Originály formulářů a dalších listin podepisovaných stěžovatelkou i otcem dítěte nejsou proto v soudním řízení k dispozici.

1 Dle § 1 odst. 1 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, působí ochránce k ochraně osob před jednáním úřadů a dalších institucí v zákoně vyjmenovaných. Dle § 1 odst. 9 zákona se působnost ochránce nevztahuje mj. na soudy, s výjimkou orgánů státní správy soudů.

Otec otcovství popíral a u soudu tvrdil, že nedal souhlas k umělému oplodnění ani neposkytl biologický materiál.

Nezletilá dcera je od svého narození v péči stěžovatelky, otec o její výchovu nejeví zájem, výživné hradí na základě předběžných opatření soudu (viz níže).

B.2 Průběh řízení

Okresní soud v Mostě (dále též „okresní soud“) rozhodoval ve věci samosoudkyně JUDr. Lucie Nevečeřalovou (dále též „rozhodující soudkyně“). Dosavadní průběh soudního řízení lze rozdělit do tří částí:

1. fáze – od podání návrhu po vydání I. (částečného) rozhodnutí (9. 6. 2014 – 17. 8. 2015)

- V tomto období okresní soud nejprve rozhodoval o předběžném opatření, kterým byla dcera svěřena do výlučné péče stěžovatelky a otci byla stanovena povinnost hradit výživné ve výši 5 000 Kč. O předběžném opatření rozhodl soud dne 16. 6. 2014, k odvolání stěžovatelky se jím zabýval Krajský soud v Ústí nad Labem (dále též „odvolací soud“ nebo „krajský soud“), předběžné opatření následně okresní soud vydal dne 19. 8. 2014² s tím, že se dcera svěřuje do výlučné péče matky a otci byla stanovena povinnost hradit výživné ve výši 5 000 Kč.
- Okresní soud v rámci dokazování vyslechl stěžovatelku, otce a další svědky na straně stěžovatelky, s ohledem na ztrátu zdravotnické dokumentace³ vyslechl zdravotnický personál kliniky s cílem prokázat, zda otec dal k umělému oplodnění souhlas.
- Dne **17. 8. 2015** vydal okresní soud **částečný rozsudek**, kterým určil otcovství, dceru svěřil do péče matky. O výživném a nákladech řízení mělo být rozhodnuto v konečném rozhodnutí.
- Proti částečnému rozhodnutí se odvolal otec. **Krajský soud rozhodnutí okresního soudu zrušil a vrátil k dalšímu projednání.** Podle krajského soudu nebyl dostatečně zjištěn skutkový stav – okresní soud měl v dalším řízení nařídit vypracování znaleckého posudku z oboru hematologie, který by určil, zda je stěžovatelkou označený otec biologickým otcem nezletilé.

2. fáze – od vrácení věci k dalšímu řízení odvolacím soudem po vydání II. rozhodnutí ve věci (29. 12. 2015 – 7. 6. 2018)

- V pokračujícím řízení okresní soud prováděl další dokazování – usnesením ze dne 4. 1. 2016 nařídil **vypracování znaleckého posudku z oblasti genetiky (odběr DNA)** znalcem RNDr. B. Otec, posléze ani jeho dcery z jiných poměrů a jejich matky (dále též „třetí osoby“) test DNA nepodstoupili, navzdory ukládání pořádkových pokut

2 Usnesení Okresního soudu v Mostě ze dne 19. 8. 2014, č. j. 21 Nc 2916/2014-42.

3 V této věci bylo podáno trestní oznámení na neznámého pachatele z důvodu podezření, že byla odcizena originální písemná dokumentace týkající se umělého oplodnění stěžovatelky. Trestní věc byla odložena. Klinice uložil pokutu i Úřad pro ochranu osobních údajů. Kliniku zažalovala i sama stěžovatelka.

a navzdory výslovnému poučení otce, že odmítnutí podrobit se odběru DNA bude vykládáno v jeho neprospěch.

- Dokazování v pokračujícím řízení se dále zaměřovalo **na zjišťování rozsáhlého majetku** otce.
- V tomto období stěžovatelka podala dne 29. 12. 2015 **návrh na přenesení místní příslušnosti** soudu. Návrh byl zamítnut.
- Stěžovatelka dále podala dne 20. 6. 2016 **návrh na určení lhůty k procesnímu úkonu**, který krajský soud usnesením ze dne 20. 7. 2016 zamítl.⁴ Stěžovatelka požadovala, aby krajský soud okresnímu soudu uložil povinnost vydat usnesení o nařízení předvedení otce ke znalci za účelem odběru vzorku DNA. Krajský soud návrh zamítl s tím, že odmítnutí provedení odběru nelze sankcionovat předvedením, nýbrž uložením pořádkové pokuty, což okresní soud učinil.
- Dále v tomto období okresní soud rozhodoval **o předběžném opatření** – stěžovatelka podala návrh na předběžné opatření dne 4. 5. 2017, okresní soud dne 5. 5. 2017 vydal předběžné opatření, kterým zvýšil povinnost výživného otce na 7 000 Kč. Proti rozhodnutí se odvolali otec i stěžovatelka, odvolací soud rozhodnutí potvrdil.⁵
- **Rozsudkem ze dne 26. 4. 2018** okresní soud určil otce dítěte, nezletilou svěřil do péče matky a rozhodl o výživném (v období od narození do 31. 8. 2016 ve výši 50 000 Kč měsíčně, od 31. 8. 2016 ve výši 60 000 měsíčně).
- **Doplňujícím rozsudkem ze dne 7. 6. 2018** doplnil okresní soud rozhodnutí o splatnost běžného výživného.
- Proti rozsudkům se odvolali stěžovatelka i otec. **Krajský soud rozsudek okresního soudu zrušil a věc vrátil k dalšímu řízení** – krajský soud uvedl, že i přes rozsáhlé dokazování a podrobné zdůvodnění považuje rozsudek okresního soudu za předčasný. Okresnímu soudu uložil, aby se zabýval informacemi vyplývajícími z denního tisku, podle kterých se mj. otec měl podrobit odběru DNA v blíže neurčené soukromé laboratoři. Okresnímu soudu dále uložil, aby si vyžádal souhlas otce s vyžádáním lékařských zpráv a požádal lékaře o informace, zda nepracovali s genetickým materiálem otce. Dále okresnímu soudu uložil vyžádat si spis Úřadu pro ochranu osobních údajů ohledně pokuty udělené klinice a u Okresního soudu v Teplicích ověřit stav řízení stěžovatelky proti klinice. Dále odvolací soud uložil okresnímu soudu, aby se v dalším řízení opětovně pokusil nechat znalcem vyšetřit otce, jeho zletilou dceru a nezletilé dcery, popřípadě jejich matky. V případě, že se dobrovolně nedostaví, má okresní soud nařídit jejich předvedení. Odmítnou-li odběr DNA, má okresní soud opakovaně ukládat pokuty v nemalých částkách. Vyčerpá-li okresní soud všechny tyto možnosti, má zvážit podání trestního oznámení na otce a třetí osoby pro pohrdání soudem.⁶

4 Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 20. 7. 2016, č. j. 8 UL 6/2016-6.

5 Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 30. 8. 2017, č. j. 95 Co 103/2017-501.

6 Viz § 336 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů. Krajský soud v dalším poukázal na nález Ústavního soudu ze dne 30. 1. 2018, sp. zn. IV. ÚS 3740/17.

3. fáze – od vrácení věci k dalšímu řízení odvolacím soudem po vydání III. rozhodnutí ve věci (19. 2. 2019 – 17. 2. 2020)

- V dalším řízení stanovil okresní soud nové termíny k vyšetření (odběru bukálního stěru z dutiny ústní) otce znalcem. Otec vznášel **řadu námitek proti znalci**, podal rovněž **návrh na vyloučení znalce**, okresní soud tento návrh zamítl.
- Soud v tomto období opakovaně rozhodoval **o návrzích na vydání předběžného opatření** a o **námítce podjatosti rozhodující soudkyně**.
- Stěžovatelka se obrátila rovněž na Ústavní soud stížností ze dne 26. 4. 2019, Ústavní soud stížnost zamítl dne 18. 9. 2019 jako nepřipustnou.⁷
- Dne **7. 10. 2019 se otec podrobil vyšetření**, dne **18. 10. 2019** soud obdržel **posudek**.
- V pořadí **třetí rozsudek** vydal okresní soud **dne 17. 2. 2020**. Rozsudek není pravomocný, otec i stěžovatelka se proti němu odvolali.

B.3 Vyjádření předsedy soudu

V rámci šetření jsem se obrátil na předsedkyni soudu, která ve svém vyjádření⁸ vysvětlila důvody vedoucí k nestandardní délce řízení, poskytla mi bližší informace k průběhu pořizování znaleckého posudku, vyjádřila se ke stížnostem uplatněným stěžovatelkou a k prováděnému soudnímu dohledu a k pochybení při zasílání písemností. Předsedkyně soudu mi poskytla také vyjádření rozhodující soudkyně, podrobný výpis o průběhu soudního řízení z aplikace Coreport a přehled soudem odesílané pošty.

Další skutečnosti vyplývající ze zaslaných podkladů **podrobněji uvádím v části C zprávy** v rámci hodnocení postupu předsedkyně soudu.

C. Právní hodnocení

V šetření jsem se zaměřil na to, zda je řízení zatíženo průtahy, a na výkon dohledu předsedkyní soudu. Konkrétní vyřízení stížností na průtahy v řízení po obsahové a formální stránce jsem nehodnotil, neboť poslední písemnou stížnost podala stěžovatelka již v roce 2016.

C.1 Principy hodnocení průtahů v soudním řízení

Úkolem předsedy či místopředsedy soudu (dále také „vedení soudu“) je dbát na to, **aby v řízení nedocházelo ke zbytečným průtahům**. K tomu účelu provádí проверки soudních spisů, dohlíží na úroveň soudních jednání a vyřizuje stížnosti. Využívá k tomu i elektronické evidence věcí vedených u okresního soudu.⁹

⁷ Usnesení Ústavního soudu ze dne 18. 9. 2019, sp. zn. III. ÚS 1385/19.

⁸ Sdělení ze dne 24. února 2020, sp. zn. 0 Spr 137/2020.

⁹ Viz § 127 odst. 2 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále také „zákon o soudech a soudcích“).

Při výkonu dohledu a při posuzování stížnosti na průtahy v řízení se vedení soudu musí důsledně a přesvědčivě vypořádat s tím, zda nedochází k takovým **průtahům v řízení, které jsou přičitatelné soudu**. Vedení soudu musí v každém případě posuzování plynulosti řízení přihlížet ke konkrétním okolnostem případu, složitosti věci, požadavkům na provádění dokazování v průběhu řízení, ale též k jednání a procesním aktivitám účastníků řízení.¹⁰ Soudu nelze přičítat průtahy mající původ v jednání účastníků řízení,¹¹ na druhou stranu je soudu vždy nutno přičítat průtahy mající povahu organizačních problémů v chodu justice (nadměrná zatíženost soudů, nedostatek soudců, nutnost vyřizovat velké množství dříve napadlých věcí).¹²

Za průtahy v řízení lze v první řadě označit zejména **období tzv. absolutní nečinnosti**, kdy soud nečiní v přiměřené či stanovené době žádné procesní úkony, věci se vůbec nezabývá, aniž pro takový postup existují ospravedlnitelné důvody.

O průtahy v řízení se dále jedná tehdy, dochází-li v soudním řízení postupem soudu **k neodůvodněné pomalému vyřizování věci**, kdy soud činí úkony s nedůvodnou časovou prodlevou.

Z judikatury¹³ dále vyplývá, že průtahy v řízení je nutno spatřovat i v tom, kdy příslušný soud **činí úkony, jichž není v řízení potřeba, či postupuje jinak neúčelně**. Vedení soudu se tak v některých případech nevyhne posuzování otázky **plynulosti a efektivnosti procesního postupu rozhodujícího soudce** a bude muset vyhodnotit, zda úkony soudu míří ke včasnému vydání rozhodnutí.¹⁴ V těchto případech musí vedení soudu postupovat obezřetně s ohledem na to, že vedení soudu nesmí v rámci výkonu dohledu zasahovat do nezávislosti soudce a soudu,¹⁵ tj. nesmí zasahovat do samostatné rozhodovací činnosti soudu. Z kárné judikatury Nejvyššího správního soudu v tomto ohledu vyplývá, že k posouzení účelnosti a efektivnosti úkonů prováděných soudcem jsou primárně povolány

10 Viz např. rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 566/06, I. ÚS 554/04, I. ÚS 2427/11. Rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná on-line z: <http://www.nalus.usoud.cz>.

11 Viz např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Dostál proti České republice, rozsudek ze dne 25. 5. 2004, stížnost č. 52859/99. Rozsudek je dostupný on-line z: <https://hudoc.echr.coe.int>. Viz dále např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 3. 2014, sp. zn. 30 Cdo 2779/2013, rozhodnutí je dostupné on-line z: <http://nsoud.cz>.

12 Podle Ústavního soudu „*průtahy v řízení nelze ospravedlnit obecně známou přetížeností soudů; je totiž věcí státu, aby organizoval své soudnictví tak, aby principy soudnictví zakotvené v Listině a Úmluvě byly respektovány a případné nedostatky v tomto směru nemohou jít k tíži občanů, kteří od soudu právem očekávají ochranu svých práv v přiměřené době*“. Viz např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 55/94, nálezy sp. zn. I. ÚS 663/01, nálezy sp. zn. III. ÚS 685/06, nálezy sp. zn. IV. ÚS 391/07 a další.

13 Viz např. rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 11. 2014, sp. zn. 13 Kss 4/2014, usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 12. 2012, č. j. Aprk 38/2012-165, ze dne 4. 5. 2015, č. j. Aprk 14/2015-79, a další.

14 Viz také např. zpráva veřejného ochránce práv o šetření ze dne 6. listopadu 2017, sp. zn. 5839/2016/VOP; dostupné z <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/6094>.

15 Viz čl. 81 a 82 Ústavy České republiky, viz také § 118 odst. 2 a § 164 odst. 2 zákona o soudech a soudcích, podle kterých výkon státní správy soudů, včetně vyřizování stížností, nesmí zasahovat do nezávislosti soudů.

odvolací soudy. Výjimkou jsou případy, kdy by se jednalo o zcela zjevný exces (ve smyslu naprosté iracionality). Jinak je konkrétní postup v řízení výlučně věcí úvahy soudce.¹⁶

Při výkonu dohledu nad plynulostí řízení a při vyřizování stížností na průtahy v řízení musí vedení soudu rovněž **zohlednit, jaký je předmět řízení**, jinými slovy, co je pro stěžovatele či účastníky řízení v sázce.¹⁷ Pro **řízení ve věcech péče o nezletilé**, včetně rozhodování o výchově a výživě nezletilých, zákon stanoví, že „soud rozhoduje s největším urychlením“.¹⁸ Předním zájmem je v opatrovnických řízeních zájem dítěte,¹⁹ z čehož vyplývají i procesní důsledky. Soud rozhodující ve věcech péče o nezletilé je povinen postupovat v řízení co nejefektivněji.²⁰ Na druhou stranu je třeba zdůraznit, že v těchto řízeních se uplatní **zásada vyšetřovací**,²¹ podle které soud procesně odpovídá za zjištění skutečného stavu věci (na rozdíl od typických civilních řízení, v nichž povinnost prokázat skutková tvrzení spočívá spíše na stranách sporu). I v tomto ohledu se jedná o projev ochrany zájmů dítěte, protože dítě má právo znát své rodiče a mít jejich péči, pokud je to možné.²² Vyšetřovací zásada v řízení o určení otcovství má zabránit situaci, kdy by žalobce nebyl schopen unést důkazní břemeno, i když by biologické otcovství muže k dítěti existovalo.²³

C.2 Hodnocení výkonu dohledu předsedkyní soudu

C.2.1 K hodnocení celkové plynulosti opatrovnického řízení

Stěžovatelka zejména poukazovala na to, že se okresní soud dopouštěl průtahů v souvislosti s dokazováním, že rozhodující soudkyně nepostupovala efektivně. Uvedla, že se na vedení soudu i na rozhodující soudkyni obracela opakovaně prostřednictvím stížností, žádostí o schůzku i prostřednictvím žádostí o poskytnutí informací o průběhu řízení, tyto kroky však nevedly k nápravě. Stěžovatelka namítala také opakované zasílání písemností na jinou než určenou doručovací adresu.

16 Viz např. rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 20. 3. 2014, sp. zn. 16 Kss 9/2013, ze dne 21. 1. 2019, sp. zn. 11 Kss 7/2018. Všechna rozhodnutí jsou dostupná on-line z: <http://www.nssoud.cz>.

17 Touto otázkou se pak zabývají i soudy při posuzování přiměřenosti délky řízení. Viz rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Frydlander proti Francii*, rozsudek ze dne 27. 6. 2000, stížnost č. 30979/96, *Caleffi proti Itálii*, rozsudek ze dne 24. 5. 1991, stížnost č. 11890/85, rozsudek ve věci *Hartman proti České republice*, rozsudek ze dne 10. 7. 2003, stížnost č. 53341/99.

18 Ustanovení § 471 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů (dále také „zákon o zvláštních řízeních soudních“).

19 Článek 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte stanoví, že zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí. Viz také rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. dubna 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011.

20 Viz např. Nález Ústavního soudu ze dne 7. listopadu 2006, sp. zn. I. ÚS 618/05, odst. 21, nebo nález Ústavního soudu ze dne 12. května 2015, sp. zn. I. ÚS 2903/14, odst. 35.

21 Viz § 20 a 21 zákona o zvláštních řízeních soudních.

22 Viz článek 7 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. Vyšetřovací zásada v uvedeném typu řízení má zabránit situaci, kdy by žalobce nebyl schopen unést důkazní břemeno, i když by biologické otcovství muže k dítěti existovalo.

23 Viz Šmíd, Ondřej. In Šínová, Renáta (ed.). Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy. Praha: Leges, 2010, s. 108–109.

Předsedkyně soudu mi k výkonu dohledu nad opatrovnickým řízením sdělila, že stěžovatelka se na soud obrátila s několika stížnostmi,²⁴ žádná z nich však nebyla shledána důvodnou. Stěžovatelka podala rovněž žádost o prověrku spisu, ta byla provedena a výsledek byl sdělen právnímu zástupci stěžovatelky přípisem ze dne 8. 12. 2017. Prověrkou spisu nebylo zjištěno pochybení či průtahy. V roce 2019 stěžovatelka dvakrát požádala o schůzku s předsedkyní soudu, kde si ústně stěžovala na průtahy a neefektivní postup – před každou schůzkou byla provedena prověrka spisu a žádné průtahy zjištěny nebyly, což bylo stěžovatelce sděleno. Stěžovatelka nepožadovala pořízení zápisu, spokojila se s ústním projednáním.

Soudní dohled je dle předsedkyně soudu v této věci vykonáván pravidelně prověrkami spisu, rozhodující soudkyně u této starší věci (3 roky a více) pravidelně podává zprávy o uskutečněných úkonech a důvodech, pro které nebylo možno věc ukončit.

Předsedkyně soudu **nesouhlasila s tvrzením, že v řízení docházelo k průtahům**, případně že **soud nepostupoval dostatečně efektivně**. Rozhodující soudkyně podle předsedkyně soudu postupovala v řízení vždy řádně, činila úkony odpovídající aktuálnímu stavu věci, dbala zásady hospodárnosti a procesní ekonomie. Předsedkyně soudu rovněž zdůraznila, že rozhodující soudkyně je zkušená, svědomitá a velmi fundovaná opatrovnická soudkyně, vůči které nikdy v minulosti nebyla podána stížnost. V daném řízení odvedla podle předsedkyně soudu kvalitní práci.

Předsedkyně soudu připustila, že **řízení trvá nestandardně dlouho, přesto však nelze říci, že by v něm docházelo k průtahům**. Délku řízení ovlivnila řada faktorů.

Ve věci bylo provedeno pečlivé a velmi **obsáhlé dokazování**, a to jak pro účely rozhodnutí o určení otcovství, tak pro rozhodnutí o svěření do péče a určení výživného, jež je s řízením o určení otcovství ze zákona spojeno. Zajištění důkazních prostředků bylo nesmírně časově náročné, zahrnovalo výsledky řady svědků a znalecké posudky (odběry DNA otci i třetím osobám). Otec otcovství popíral a odmítal poskytnout jakoukoli součinnost při zpracování posudku i při zjišťování svých majetkových poměrů. Svůj značný majetek, jak soud zjistil, převedl na svěřenský fond, část majetku se nacházela v zahraničí.

Vliv na délku řízení měl také **procesní postup účastníků řízení** a využívání všech myslitelných procesních návrhů a opravných prostředků. U otce se jednalo zejména o podávání opravných prostředků proti všem rozhodnutím soudu, a to zásadně poslední den lhůty, podávání blanketních odvolání, k jejichž doplnění v dodatečné lhůtě musel být otec vyzván, opakované námitky podjatosti znalce a soudkyně, vždy z jiného důvodu, odmítání podrobit se odběru DNA, opakované žádosti o odročení z nejrůznějších důvodů. Otec podal rovněž návrhy na vyslovení neúčinnosti doručení, o všech těchto návrzích musel soud rozhodnout. Stěžovatelka opakovaně požadovala informace o řízení, podávala návrhy na určení lhůty k provedení úkonu, stížnosti na postup soudu, návrhy na předběžná opatření a jejich změnu, odvolání proti nim, podala také návrh na přenesení místní příslušnosti.

24 Stížnosti na průtahy ze dnů 7. 4. 2015, 25. 5. 2016 a 2. 9. 2016.

Předsedkyně soudu uvedla, že s ohledem na to, že spis často „cestuje mezi soudy“ v důsledku uplatňování opravných prostředků účastníky řízení, byla pořízena jeho kopie a jednání byla nařizována tak, aby navazovala na předpokládané vrácení originálu spisu.

K zasílání písemností na jinou než výslovně určenou doručovací adresu předsedkyně soudu uvedla, že se jednalo o ojedinělou záležitost, kdy zásilka byla odeslána na adresu rodičů stěžovatelky, u nichž na začátku řízení bydlela. Předsedkyně soudu toto tvrzení doložila kopií přehledu odesílané pošty. Uvedla, že s ohledem na obsáhlost spisu (spis nyní čítá 1 800 stran) se jednalo o omluvitelné administrativní pochybení.

Domnívám se, že předsedkyně soudu při výkonu dohledu nepochybila. Souhlasím s jejím závěrem, že ač je řízení nestandardně dlouhé, nedochází v něm k průtahům přiřítelným soudu. Z podrobného záznamu o průběhu řízení (pořízeného z aplikace Coreport) je zjevné, že rozhodující soudkyně se spisem pracovala neustále a plynule – došlá podání vyřizovala dle jejich naléhavosti v přiměřených lhůtách, o návrzích na vydání předběžných opatření rozhodovala vždy v zákonných lhůtách, k odvolacímu řízení předkládala spis bezprostředně po shromáždění podkladů od účastníků (odvolání, vyjádření k odvolání, odstranění vad odvolání). **K průtahům ve smyslu úplné nečinnosti či nedůvodně pomalého postupu rozhodující soudkyně v řízení dle mého názoru nedocházelo.**

Pokud jde o efektivitu zvoleného procesního postupu, včetně dokazování, připomínám, že **předsedkyně soudu by se jím mohla zabývat jen v případě, že by rozhodující soudkyně činila v řízení úkony zcela zjevně zbytečné či neefektivní,** slovy kárné judikatury naprosto neracionální, které by nesměřovaly k rozhodnutí ve věci samé (postup rozhodující soudkyně by byl zjevně nekoncentrovaný a zmatečný). Ze shromážděných podkladů je zřejmé, že o takový případ se v této věci nejednalo. Kritiku v tomto ohledu nevyslovil ani odvolací soud v rozhodnutích, kterými věc vracel k dalšímu projednání okresnímu soudu, ani v rozhodování o návrzích na určení lhůty k provedení úkonu. Okresní soud vedl ve věci důkladné a složité dokazování, což se logicky odráží v celkové délce řízení.

K otázce postupu okresního soudu při pořizování znaleckých posudků v odvětví genetiky se vyjádřím podrobněji v části C.2.2., protože stěžovatelka v podnětu namítala zejména neefektivní postup ve vztahu k zajištění těchto důkazů.

Souhlasím s předsedkyní soudu, že v předmětném řízení se na délce řízení výrazně podepisuje zvolený procesní postup účastníků, zejména otce, který využívá všech jemu dostupných opravných prostředků a podává řadu dalších procesních návrhů. Takový postup nelze účastníkům řízení vytýkat, na druhou stranu je zřejmé, že zvolená procesní taktika se promítne do celkové délky řízení a soudu nelze přiřítat průtahy spojené s nutností na tyto procesní návrhy zákonným způsobem reagovat. Každý procesní návrh učiněný účastníkem řízení totiž nutně vyvolá postup předvídaný procesními předpisy. Aby se soud s podáními účastníků řízení vypořádal, musí učinit celou řadu úkonů, zejména pak předložit příslušnou část spisového materiálu soudu toho stupně, který je příslušný k projednání návrhu a rozhodnutí o něm. Také judikatura dovozuje, že **pokud byly průtahy v řízení způsobeny tím, že si obecné soudy byly nuceny v důsledku četných návrhů či opravných prostředků**

podaných účastníky řízení neustále spis předávat, nelze je přičítat soudu.²⁵ Oceňuji, že rozhodující soudkyně v reakci na časté předávání spisu mezi soudy přistoupila k pořízení dočasného spisu a jednání nařizovala v návaznosti na předpokládané vrácení spisu.

Pokud jde o zasílání písemností na jinou než určenou doručovací adresu, ztotožňuji se s vyjádřením předsedkyně soudu a plně na ně odkazuji.

C.2.2 K hodnocení plynulosti řízení ve vztahu k pořizování znaleckého posudku v odvětví genetiky (odběr DNA)

Stěžovatelka poukazovala na to, že se okresní soud dopouštěl průtahů v souvislosti s dokazováním a konkrétně s pořizováním znaleckého posudku, že postupoval neefektivně a nedostatečně vymáhal součinnost otce (za celou dobu řízení měl udělit jen jednu pořádkovou pokutu). Neřídil se ani závazným pokynem krajského soudu, který okresnímu soudu určil, jak má při dalším pořizování znaleckého posudku postupovat.

Předsedkyně soudu s uvedenými námitkami nesouhlasila. K postupu rozhodující soudkyně při dokazování uvedla, že z důvodu, že těhotenství bylo počato umělým oplodněním v rámci asistované reprodukce, se soud nejprve logicky zaměřil na dokazování souhlasu otce s umělým oplodněním a ověření pravosti podpisu otce. Zajistil dostatek srovnávacího materiálu pro účely vypracování znaleckého posudku z oboru písmoznalectví (stěžovatelka předložila kopii lékařské dokumentace) a poté požádal o originál listin založených v lékařské dokumentaci. Klinika nejprve požadovala předložit souhlas otce a po jeho získání oznámila, že se lékařská dokumentace ztratila. Soud poté vyslechl řadu svědků (zaměstnanců kliniky) a dospěl k závěru, že otec souhlas podepsal, a je tedy otcem nezletilý.

Odvolací soud se s tímto závěrem neztotožnil a požadoval zpracovat znalecký posudek z oblasti hematologie. Rozhodující soudkyně ustanovila znalce v oboru zdravotnictví, odvětví genetika (znalecké posudky v tomto odvětví poskytují přesnější a méně zatěžující metodu určování DNA než krevní zkoušky v odvětví hematologie).²⁶ Soud se posléze potýkal s neochotou otce a dalších příbuzných z jeho strany poskytnout k odběru vzorek DNA, na čemž nic nezměnily ani opakovaně uložené pokuty, ani výslovné poučení, že postoj otce bude vyhodnocen v jeho neprospěch.

Z podrobnějšího přehledu zaslání předsedkyní soudu vyplývá, že znalec byl rozhodující soudkyní do řízení přibrán usnesením ze dne 4. 1. 2016, tedy ihned po vrácení spisu odvolacím soudem (29. 12. 2015), usnesením dne 17. 5. 2016 byla otcí uložena poprvé pořádková pokuta ve výši 50 000 Kč, neboť se opakovaně nedostavil ke znalci. Otec se proti usnesení odvolal a odvolací soud usnesení změnil tak, že se pořádková pokuta neukládá. V následné komunikaci mezi znalcem a otcem byly stanoveny termíny vyšetření, z nichž se otec opakovaně omlouval (s odvoláním na pobyt v zahraničí). Usnesením ze dne 15. 11. 2016 bylo uloženo znalci vyšetřit dcery otce a jejich matek, tyto třetí osoby vyslovily

25 Viz např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Dostál proti České republice, rozsudek ze dne 25. 5. 2004, sp. zn. 52859/99. Viz dále např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 10. 2010, sp. zn. 30 Cdo 1328/2009, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 3. 2014, sp. zn. 30 Cdo 2779/2013, a další.

26 Viz shodně usnesení Ústavního soudu ze dne 28. 2. 2008, sp. zn. I. ÚS 987/07.

nesouhlasná stanoviska s odběrem DNA (odmítaly jej z důvodu zásahu do tělesné integrity). Okresní soud udělil třetím osobám pořádkové pokuty ve výši dvakrát 5 000 Kč, tato usnesení byla odvolacím soudem opět zrušena. Usnesením ze dne 5. 5. 2017 byla uložena pokuta otci opět ve výši 50 000 Kč, otec se proti usnesení odvolal, odvolací soud uložení pokuty potvrdil. Otec následně podal i ústavní stížnost, která byla odmítnuta. Otec pokutu uhradil, uhradil také další pořádkovou pokutu uloženou třetí osobě ve výši 10 000 Kč.

Odvolací soud rozsudek okresního soudu zrušil a nastínil okresnímu soudu, jaké další důkazy se má pokusit zajistit (včetně odběru DNA). Po vrácení spisu (19. 2. 2019) stanovil znalec otci termíny k vyšetření, z nichž se otec řádně omluvil. Následně otec uplatnil řadu námitek proti znalci (např. že znalec porušuje nařízení o ochraně osobních údajů, zneužití prostor využívaných pro znaleckou činnost atd.) a současně podal dne 6. 8. 2019 návrh na vyloučení soudního znalce a doplnil jej námitkou o porušení znaleckého slibu. Usnesením ze dne 10. 9. 2019 po zjištění stanovisek a vyjádření dotčených osob okresní soud rozhodl, že soudní znalec není vyloučen. Z dalšího stanoveného termínu se otec i třetí osoby řádně omluvili, dne 7. 10. 2019 se otec podrobil vyšetření a dne 18. 10. 2019 soud obdržel znalecký posudek.

Předsedkyně soudu ani v tomto ohledu neshledala v postupu rozhodující soudkyně průtahy či zjevně neefektivní postup. S jejím závěrem se ztotožňuji.

Zohledňuji, že okresní soud se při zajišťování tohoto důkazu musel vypořádat s procesní taktikou otce. I v tomto ohledu je třeba připomenout, že soud musí reagovat na všechny uplatněné procesní návrhy (námitky, odvolání) a k uložení pořádkové pokuty může přistoupit až v případě, že účastník řízení zjevně odmítá poskytnout součinnost.²⁷

Stěžovatelka se domáhala předvedení otce ke znalci, jak však připomněla rozhodující soudkyně ve svém vyjádření (a jak potvrdil krajský soud v návrhu na určení lhůty k provedení úkonu), k tomu nebyl v daném případě zákonný důvod – otec se ke znalci na jeho předvolání v případech, kdy měl předvolání řádně doručeno, dostavil. Odmítl se podrobit samotnému odběru, což však nelze postihovat předvedením, ale pouze pořádkovou pokutou. Uložení pořádkové pokuty přitom vždy předchází nutnost zjišťovat majetkové poměry osob, jimž má být uložena.

Dále zohledňuji, že **rozhodující soudkyně uložila jak otci, tak třetím osobám pořádkovou pokutu opakovaně**, první uložené pokuty však odvolací soud zrušil. Otec i třetí osoby se odvolali i proti dalším rozhodnutím o uložení pořádkové pokuty a poté, co je odvolací soud potvrdil, byly všechny pokuty uhrazeny otcem (navzdory tomu, že otci byla uložena pořádková pokuta v maximální možné výši 50 000 Kč).

Od dalších pokusů o vymáhání součinnosti rozhodující soudkyně do vydání II. rozhodnutí (8/2017 – 6/2018) ustoupila – v dalším postupu se okresní soud zaměřil na dokazování

27 Dle § 53 odst. 1 občanského soudního řádu lze pořádkovou pokutu udělit tomu, kdo **hrubě ztěžuje** postup řízení zejména tím, že se nedostaví bez vážného důvodu k soudu nebo neuposlechne příkazu soudu. Z odborné literatury vyplývá, že pořádková pokuta je sankčním opatřením, před kterým mají přednost opatření mírnější, jako je domluva či napomenutí. Pořádkovou pokutu lze uložit i opakovaně, záleží však na majetkových poměrech dané osoby, zda může být využití tohoto pořádkového opatření efektivní. Předseda senátu by měl zejména zvážit, zda uložení pokuty zbytečně neprodlouží řízení a zda je pokuta vymahatelná. Viz Lavický, Petr a kol.: Občanský soudní řád. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016. ISBN 978-80-7478-988-5 (§ 53 o. s. ř.).

majetkových poměrů pro účely stanovení výše výživného. Důvody pro tento procesní postup jsou dostatečně objasněny v odůvodnění II. rozhodnutí, **nelze jej považovat za postup zjevně neúčelný a iracionální a ani předsedkyně soudu v rámci dohledu, ani já jej proto hodnotit nemůžeme, neboť se jedná o výkon nezávislé rozhodovací činnosti soudu.**²⁸

Rozhodující soudkyně ve svém vyjádření závěrem uvedla, že není pravda, že by okresní soud nerespektoval závazné pokyny odvolacího soudu. Pokud touto námitkou narážela stěžovatelka na to, že otec nebyl ihned po zrušení II. rozhodnutí odvolacím soudem ke znalci předveden, rozhodující soudkyně objasnila, že otec nebyl ke znalci řádně předvolán (znalec nepoužil obálky s patřičným poučením, díky kterému by mohlo být doručeno náhradně). Soud proto přistoupil k tomu, že povinné osoby předvolal ke znalci sám. Otec se posléze odběru podrobil. K tomu podotýkám, že za řádné předvolání (a předvedení) osob ke znalci v případě, že se nedostavily ve znalcem navrženém a vzájemně dohodnutém termínu, zodpovídá vždy soud, který je má také realizovat. Nebylo úkolem znalce zajistit předvolání těchto osob a v tomto ohledu nelze jakkoliv přenášet zodpovědnost na znalce. V chybném předvolání otce ke znalci lze spatřovat průtah přičitatelný soudu. V kontextu postupu okresního soudu v této fázi řízení se však podle mého názoru jednalo o průtah zanedbatelný, který okresní soud vzápětí napravil. Ve shodě s předsedkyní soudu (a vyjádřením rozhodující soudkyně) uzavírám, že se v daném případě nejednalo o nerespektování závazného právního názoru nadřízeného soudu.²⁹

D. Informace o dalším postupu

Shledal jsem, že předsedkyně Okresního soudu v Mostě JUDr. Radka Heresová jakožto orgán státní správy soudu při výkonu dohledu nepochybila. V souladu s ustanovením § 17 zákona o veřejném ochránci práv proto tímto šetření končím.

O svých zjištěních a závěrech informuji rovněž stěžovatelku.

Brno 15. června 2020

JUDr. Stanislav Křeček
veřejný ochránce práv

²⁸ Ve smyslu § 118 odst. 2 zákona o soudech a soudcích.

²⁹ Obecně pak platí, že i při posuzování otázky nerespektování závazných pokynů vyšší soudní instance musí být vedení soudu v rámci výkonu státní správy soudů značně zdrženlivé. Více viz rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 7. 3. 2018, č. j. 16 Kss 7/2017-223, dostupné z: <http://www.nssoud.cz>.